

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

"תהא כאברהם" - תתעלם מהאב...

ונברכו בה כל משפחות האדמה (י.ב.)

פרש רש"י: "אדם אומר לבנו תהא כאברהם".

הדבר קשה, מנין לרש"י שהברכה "תהא כאברהם" היא דוקא מאב לבנו, היכן רמזו הדבר בפסוק? אולי זו ברכה כללית שהבריות מברכות ומאחלות זו לזו?

מספר על גביר אחד שאמר לבנו: "בני יקירי, אני שקוע בעולם העסקים, ואין לי פנאי ללמד תורה, אבל אתה נולדת עם 'כפית זהב בפה', אין לך דאגות פרנסה, תוכל לשקוד על התורה ולגדל תלמיד חכם".

השיב הבן: "אבא, אני גדלתי בבית של 'ביונס', כל ימי חייטי באיורה של עסקים ומסחה גם אני אמשיך ב'ביונס'. אבל אל דאגה, אני מקנה שבני כבר יקדיש את חיי לתורה ויצמח להיות גדול הדור הבא".

ומה למעשה? לימים הלך גם הנכד בדרך האב ובדרכי הסב ונהיה איש עסקים גדול. את התקנה והאחולים להיות גדול הדור הבא הוא השאיר לדור שאחריו...

מספרים שפעם שאלו רב מפרסם: "איך צמחת להיות תלמיד חכם גדול?", אמר להם: "לפני שנים רבות, סבא רבא שלי אמר לעצמו: 'אני טרוד מאד בפרנסה, לא יצא ממני תלמיד חכם גדול, אבל את כל הכחות והתקוות והממון אשקיע בבני שהוא יצא תלמיד חכם'. אלא שגם הבן הלך בעקבות אביו, והשקיע את כל התקוות בבנו שלו, שהיה סבי. גם סבי הלך בעקבותיהם ותלה את כל התקוות בדור הבא - באבני. לימים גם אבי תלה את כל התקוות בדור הבא - בי. כל דור תלה את התקוות בדור הבא, כל אב סמך על בנו. אמרתי לעצמי: מתי יגיע סוף סוף האדם שיישם את התקוות שתולה בו הדור שלפניו, ואז החלטתי שזה יהיה אני".

לכן הברכה "תהא כאברהם" היא מאב לבנו. אומר האב לבנו: 'אני רוצה שתהיה כמו אברהם אבינו. ומדוע? כי אביו של אברהם היה תרח, ואברהם היה יכול לומר לעצמו: 'אני בן של תרח, אין סכוי בעולם שיצא ממני תלמיד חכם'...'

אך לא! אברהם לא התחשב ברקע שלו, הוא לא עשה כל מיני חשבונות ושקולים, הוא פשוט ישב ולמד עד שנהיה אברהם אבינו.

אברהם לא ידע שלוט בסדום

ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן ויסע לוט מקדם (י.א.)

מקדם - נסע מאצל אברם [-הינו ממזרח], והלך לו למערבו של אברם. נמצא נסע ממזרח למערב (רש"י)

איך יתכן שלוט נסע מערבה? הרי כתוב בפרוש בפסוק שאברהם אבינו היה "בין בית אל ובין העי", הינו צפונית לירושלים, ולוט עזב אותו והלך לסדום, לים המלח, ומירושלים לסדום ההליכה היא לכוון דרום מזרח, לא לכוון מערב?

מתרץ אדוננו דוד בעל הט"ו בספרו "דברי דוד" על התורה, לוט, עד כמה שהיה משחת והפקיע את עצמו מקדמונו של עולם, כפר בהכל ולא הכיר באברהם ובאלקיו, אך לומר לרבו בפניו: 'כבוד הרב, מאסתי בכל מה שחנכת אותי אליו, אני הולך לסדום שהיא ההפך הגמור מדרךך - עד כדי כך לא העז לוט. מה עשה?

הוא אמר לאברהם אבינו: 'דודי האהוב, חבי אני תקופה של חזק, אני הולך מערבה, לעיר הקדש בני ברק, שם ישנן הרבה ישיבות'...

הוא יצא מבית אברהם ואכן פנה לכוון מערב. התקדם כמה מאות מטרים, הביט לאחוריו, וכשראה שאברהם כבר אינו רואה אותו, פנה לכוון ההפוך והגיע לסדום.

ואולי יש ראייה לפרוש זה מהמשך הפרשה. מספר שם על מלחמת העולם הראשונה: ארבעה מלכים נגד החמשה. כדלעמך ואמרפל, עם שנים וחצי מליון חיילים יוצאים למלחמה נגד חמש ערי סדום ועמורה. 'על הדרך' הם כבר חסלו "את הזוים בהם ואת האימים בשוה קריתים", ואז הם הגיעו למלחמה העקרית ולקחו את חמש ערי סדום ועמורה בשבי. והנה למרבה הפלא, אברהם אבינו לא עושה מאומה עד שלא מגיע הפליט ומבשר לו "כי נשבה לוט אחיו". ואיך יתכן שעד עכשו לא שמע על אותה מלחמת עולם ועל תוצאותיה?

התשובה ברורה: הוא ודאי שמע על המלחמה, רק הוא לא ידע שלוט נמצא בסדום, היה ברור לו שהוא 'בחזק' בעיר התורה, אין שום קשר בין המלחמה ללוט. עד שבא הפליט והודיעו כי נשבה לוט היושב בסדום.

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוך האור)

הלחם והיין קדמו לברכות

וימלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון (יה.יח)

הדבר הראשון שעשה מלכי צדק - שלפי מדרש אגדה היה שם בנו של נח, כמוצא ברש"י - היה להוציא לאברהם לחם ויין, כדי שיגנוח מהמאמץ המלחמתי. רק לאחר מכן הוא מתחיל לדבר, ולברך: "ויאמר ברוך אברם לאל עליון", וממשיך ומברך: "וברוך אל עליון".

מעשה באחד מתלמידי ה"חפץ חיים" וצ"ל שהזמין אותו להתארח בביתו לסעודת ליל שבת. התלמיד ספר לרבו כי בכל ליל שבת מתארחים בביתו שלשים עניים, כלם שרים ומירות שבת בהשתפכות הנפש, ואת סעודת השבת הדשנה מתבלים בדברי תורה לרב.

מששמע זאת ה"חפץ חיים" נעתר לבקשה, אך תנאי התנה עם מארחו: "אני מנהל את הסעודה". התלמיד, כמוכן, הסכים. לאו מילתא זוטרתא ש"חפץ חיים" בעצמו ינהל את הסעודה בביתו.

ליל שבת הגיע. ה"חפץ חיים" התלנה אל מארחו מבית הכנסת

אחד מגדולי ישראל בדורות הקודמים סבל הרבה מצער גדול בנים, חלק מבינו התרחקו מהדת. היה אדם, כנראה לא חכם במיוחד, שהעז לשאל אותו: "כבוד הרב, אומרים שהתפוח לא נופל רחוק מהעץ, למה אצל הרב התפוחים נפלו רחוק מאד מהעץ?"

השיב לו הרב: "כשיש רוחות עזות, הן מעיפות את הפרות הרחק מהעץ..."

אכן, בדורות ההם נשבו רוחות עזות של השקלה, קומוניזם, סוציאליזם וציונות, והן הפילו חללים רבים. במצב כזה הכל משתבש. צריך הרבה סיעתא דשמאי שהרוחות לא יעיפו רחוק מדי את הפרות הנושרים מהעץ.

אך יש הסבר נוסף: ככל שהעץ גבוה - הפרי נופל למרחק... לעתים, כשהאב גדול מאד, הוא מציב רף גבוה, וקשה לו לזכות שהבנים יהיו גדולים בתורה כמותו.

(רבי חזקיהו יוסף קרלינשטיין שליט"א - נאה דורש)

הביתה. כשנכנס הכריז מיד: "קדוש! בלי שלום עליכם" בלי "אשת חיל" ... כשסים לקדש, הורה להביא מיד את הדגים, בסיימם להביא את המרק והבשר, בלי "זמירות שבת" ... בלי "דברי תורה" ...

כשסיימו, בקש ה"חפץ חיים" לקרא למשרתת. משהופיעה לפניו, אמר לה: "אני מבקש את סליחתך על כך שהטרחנו אותך באופן מיוחד, להגיש את כל הסעודה בזריזות ובמהירות". נענתה המשרתת ואמרה: "רבי! ברכות יחולו על ראשך! אשה אלמנה אנכי. בכל ליל שבת אני חוזרת הביתה בשעה מאחרת, והילדים שלי כבר ישנים. הם עושים קדוש לבדם ואוכלים לבדם, וכשאני שבה הביתה אני עושה קדוש לעצמי ואוכלת לבדי. השבת זוהי הפעם הראשונה שאוכל לשבת בצותא עם ילדי לסעודת שבת! הלואי שהרב יבוא בכל שבת להתארח כאן!"

לאחר שהמשרתת הלכה לביתה, פצח ה"חפץ חיים" בשירת "שלום עליכם", "אשת חיל", וביתר המזמורים והפיוטים, כשהם משלבים באמירת דברי תורה לרב.

ואז פנה ה"חפץ חיים" לתלמידו ואמר: "מלאכי השרת לא ממחרים. הם לא רעבים. הם יכולים לחכות עם ה"שלום עליכם" לשעה מאחרת. אבל אשה אלמנה זו ממחרת! היא רוצה לסעד ביחד עם ילדיה היתומים. גם האורחים העניים המסבים על שלחנם בנדאי רעבים הם! קדם כל עליה להודרו בסעודה ורק לאחר מכן להרבות בזמירות ובדברי תורה ככל שתחפץ".

את הדבר הזה למדנו מהנהגתו של מלכי צדק. קדם כל "הוציא לחם ויין", אחר כך "ויברכהו ויאמר": קדם כל, אדם רעב - תן לו סעודה להשיב את נפשו. אחר כך - דבורים וברכות.

(רבי בן ציון מוצפי שליט"א - דורש ציון)

יקרה היא מכהו גדול הנכנס לפני ולפנים

כה יהיה זרעה (טו, ה)

הקב"ה אומר לאברהם אבינו שייספר את כוכבי השמים, וימברך אותו: "כה יהיה זרעך".

שואלים המפרשים: האם אנתנו באמת רבים כמו הכוכבים? הרי עם ישראל הוא עם קטן המונה בסך הכל חמשה עשר מיליון!

אומר ה"דברי חיים" מצאנו וצ"ל: כאשר אדם נמצא בעולם הזה ומתבונן על הכוכבים, הם נראים לו קטנים, אך כשהוא עולה לשמים, הוא רואה שהם גדולים מאד, וחלקם אף גדולים מכדור הארץ פי כמה.

בדומה לכך, כל מצוה שאדם עושה בעולם הזה נראית לו ככוכב קטן, אך כאשר יעלה לשמים לאחר מאה ועשרים, הוא יראה שהיא גדולה ועצומה מאד, ובהיותו בעולם הזה הוא לא ידע להעריך אותה כראוי. לפיכך אומרת לנו התורה: תחטפו את המצוות ותעריכו אותן!

על הפסוק (משלי ג, טו) "יקרה היא מפנינים" דורשת הגמרא (סוטה ד ע"ב): "יקרה היא מפנינים - מכהו גדול שנכנס לפני ולפנים".

מה הכונה?

נתאר לעצמנו שהכהו הגדול מגיע לאדם בעצומו של יום הכפורים ואומר לו: "תן לי את השם שלך ושל אמה, כשאהיה בקדש הקדשים אתפלל שתהיה לך בריאות איתנה, ברכה והצלחה, נחת מהילדים ופרינסה טובה". האם אותו אדם היה מפספס את ההזדמנות הזו? ללא כל ספק הוא היה אומר לו את השם של האמא, וליתר בשחון גם את השם של האבא. הקלה היא בעיניך? תמלה בקדש הקדשים!

אך אדם שלומד תורה יכול לומר לכהו הגדול: "יישר כחי, אך אינני זקוק לתפלתך. אני אלמד את שעור הדף היומי שלי, ובזכות זה כבר אזכה לכל הברכות!" למוד התורה חשוב יותר מתפלת הכהן הגדול שנכנס לקדש הקדשים, ויש לו כח גדול יותר להביא לאדם ברכה והצלחה. אנתנו מוצאים את היסוד הזה גם אצל דוד המלך.

לאחר המבול הקריב נח קרבנות, ואז הקב"ה הבטיח שלא יביא עוד מבול לעולם.

לעמית זאת מובא בגמרא (שבת ל ע"א) שכשהקב"ה אמר לדוד שהוא ימות בשבת, בקש דוד למות ביום ששי כדי שהשבת לא

תתחלל מחמתו. אמר לו הקב"ה (תהלים פד, יא): כי טוב יום בחצריך מאלף. אני מעדיף שתשאר בחיים ותלמד תורה במשך יום נוסף, משום שיום שבו אתה לומד תורה חביב לפני מאלף קרבנות שעתידי שלמה בנגד להקריב בבית המקדש.

נמצא שלמרות שקרבן אחד מונע מהמבול לבוא לעולם - דף גמרא חשוב ממנו, ואם האדם היה יודע מה הוא פועל בכל למוד של דף גמרא שהוא לומד, עוד דף עוד שעור ועוד מסכת, כמה היה רץ ומשקיע באותו למוד!

(רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך)

מי מל את אברהם?

בעצם היום הזה נמול אברהם (י, כו)

מהפסוק 'נמול אברהם' משמע לכאורה שאברהם לא מל את עצמו אלא נמול על ידי אחרים. אם כן עולה השאלה, מי מל את אברהם אבינו ע"ה?

חז"ל (ילקוט שמעוני נחמיה תתרא) מבררים במדרש, שכאשר אברהם אבינו שאל את הקב"ה: "מי ימול אותי?" השיב לו הקב"ה: "אתה תמול את עצמך".

נשל אברהם את הסכין ואחז בערלתו ובא לחתך, והיה מתירא לפי שהיה זקן. "מה עשה הקב"ה? שלח ידו ואחז עמו והיה אברהם חותך, שנאמר 'וכרות עמו הברית', 'וכרות לו' אין כתיב כאן אלא 'וכרות עמו הברית', מלמד שהיה הקב"ה אחוז ואברהם חותך". נמצא שהקב"ה ואברהם יחדיו פרתו את ברית המילה.

בדברי חז"ל (פרקי דרבי אליעזר כט) מובאת שיטה נוספת, והיא ששם בן נח מל את אברהם אבינו ואת ישמעאל בנו. אולם במדרש (בראשית רבה מז ט) מובא בזה הלשון: "אמר רבי לוי, 'מל אברהם' אין כתיב כאן אלא 'נמול', בדק את עצמו ומצא עצמו מהול". נמצא שאברהם אבינו נמול מעצמו בדרך גס. פרש ה"עץ יוסף" שאברהם נמול על ידי גס כדי שלא יצטער אותו צדיק.

החיד"א מביא בשם המדרש, שאברהם אבינו היה ירא למול את עצמו. לכן שלחו לו משמים עקרב שעקץ אותו וחתך את ערלתו. דבר זה מרמז בפסוק: 'בעצם היום הזה נמול אברהם', שהרי תבת 'בעצם', היא ראשי תבות 'בעקיצת עקרב צדיק מל'.

רב המפרשים סוברים שממרא שמש כסנדק בבריתו של אברהם אבינו, וזכה לכך בשכר שנתן עצה לאברהם על המילה. וכן הובא במדרש (בראשית רבה מב, ח), שנתגלה הקב"ה לממרא ואמר לו: "אתה נתת לו עצה למול, חייך שאיני נגלה עליו לא בפלטין של ענף, ולא בפלטין של אשכול, אלא בפלטין שלך". וכן בארו כמה ממפרשי חז"ל ופרשו שממרא היה הסנדק של אברהם אבינו. לכן הוא נקרא מ'בעלי ברית אברהם'.

אולם יש דעות בדברי חז"ל שממרא מת עוד לפני מילת אברהם אבינו. זו לשון חז"ל במדרש (אוצר מדרשים): "באותה שעה היה אברהם נושא קל וחמר ואומר 'היאך אעשה ומאיה אבר אמול, אם מידי הרני קטע, ואם מרגלי הרני גדם'. אמר לו ממרא, בא וארצה מקום המילה, נשל ממרא החרב והעביר על כל גופו, וכיון שבא למקום המילה מת מיד. מפני מה מת ממרא? מפני שהיה ברצונו להקדים בשרו תחלה למילה, הקב"ה אמר, 'דבר זה לא צייתי אלא לאברהם אוהבי, מפני שמטר עצמו על קדשת השם והשלך לכבשן האש'".

ב'מושב זקנים' לרבותינו בעלי התוספות הובא, כי הסנדק בבריתו של אברהם אבינו, היה ה' יתברך בכבודו ובעצמו. כפי שמובא ב"ילקוט שמעוני", שהקב"ה אחז את ידו של אברהם אבינו בשעת המילה ובכך נחשב לסנדקו של אברהם. ב'מושב זקנים' מובא עוד שבאותו מעמד, נתן הקב"ה לאברהם במתנה את ארצות שבעה העממים שבאמר: 'וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני' (נחמיה ט, ח), ומכך נולד המנהג שהסנדק נותן מתנה לתינוק הנמול.

(רבי יהודה טריקי שליט"א - מתוק מדבש)